

Сайтът desebg.com публикува **част 15** от разследването на журналиста Христо Христов за кражбата на Паисиевата история от Държавна сигурност в „Зограф“ през 1985 г. То е откъс от документалната му книга

[„Операция](#)

[МАРАТОН](#).”

разкриваща операцията на Първо главно управление на ДС за кражбата на реликвата от Света гора. В

част 15

се представят подробности за началото на операцията и подготовката ѝ.

Дотук в разследването:

[Част 1](#) – съдържа синтезирана информация за сензационните разкрития в архива на ДС, свързани с операция „МАРАТОН“ на Първо главно управление (разузнаването).

[Част 2](#) – разказва за „откриването“ на „Зограф“ от комунистическата власт и ключовата роля на Александър Фол и Людмила Живкова при формирането на партийно-държавната политика към паметниците на българската култура зад граница, включително и към българския манастир в Света гора.

[Част 3](#) – разкрива за тайните планове на ПГУ за проникване в Зографския манастир.

[Част 4](#) – представена е историята на създаването и възхода на утвърденото през 1972 г. ново направление в ПГУ за културно-историческо разузнаване.

Част 5 – за първи път се разкрива при какви непригодни условия разузнаването съхранява придобитите при специални мероприятия ценни за българската култура копия от различни архиви, документи, артефакти и произведения на изкуството.

Част 6 – разкрива първоначалните опити на ПГУ да събира разузнавателна информация за българския манастир „Зограф” в Света гора.

Част 7 – разказва за вербуването на богослова Иван Желев – „АНГЕЛОВ” за агент на ПГУ.

Част 8 – въвежда в кризата в българския манастир по време на игуменството на румънеца Дометий.

Част 9 – разказва за решаващите дипломатически ходове на БПЦ за отстояването на българския характер на „Зограф” при управлението на румънския игумен Дометий през първата половина на 70-те години на ХХ век.

Част 10 – разкрива промяната на политическия климат в Гърция след края на управлението на военната хунта и идването на власт на Константинос Караманлис.

Част 11 – показва по какъв начин бивша Югославия е водила успешна политика за поддържането на манастира „Хилендар” и явното проучване на неговото културно-историческо наследство и как ДС се е опитвала да прави същото, но нелегално, чрез неефективни и рискови оперативно-агентурни мероприятия.

Част 12 – в нея се проследява опитите на културно-историческото разузнаване да проникне в братството в „Зограф” чрез единствения си агент в него – секретен сътрудник „ХАДИЕВ”.

Част 13 – разказва за провала на разузнаването с внедряването в Зографската света

обител на монах Кирил, днес Варненски и Великопреславски митрополит.

В [част 14](#) се разкрива неуспешния опит за проникване в „Зограф” чрез секретния сътрудник „БЛАГОЕВ” – монах Натанаил, днес Неврокопски митрополит.

Идеята за изземването на оригинали, фигурираща в партийно-държавната политика, е облечена във власт с решението на Секретариата на ЦК на БКП за издирване на паметниците на културата в чужбина от април 1972 г. Тя е конкретизирана в тайния план за „Зограф”, спуснат на разузнаването още в края на 1971 г., в който се посочва и една от целите – „История славянобългарска”. С този подход комунистическата власт прекъсва 10-вековната традиция на ктиторство и дарителство не само от страна на българските владетели и царе, но и на хиляди обикновени българи, дарили своята лепта за величието на Зографския манастир.

„Опазване” на ценностите на Зографския манастир при БКП –

следване на съветската политика за изземването им

Ръководството на комунистическата партия предприема мерки за „опазването” на ценностите на манастира, като използва Държавна сигурност за тяхното нелегално „изземване”/кражба.

Тази обща политика е следвана от имперска Русия, а след това и от СССР. Още в началото на XX век изследователят на българските старини из югозападните предели и Атон Йордан Иванов посочва:

„В библиотеките на светогорските манастири са били запазени хиляди славянски ръкописи, писани в течение на 10 века. Там са били намерени и най-главните и най-стари глаголски ръкописи. Отрано обаче много от тия паметници са били изнесени извън Света гора.

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 16 Май 2013 17:14

Така например още през 1654 г. руският архимандрит Арсений Суханов пренесъл от Атон в Москва 498 ръкописа. През XIX век много славянски ръкописи са били изнесени в Русия от Профирий Успенски, от Григорович и др., а други са били подарявани на високи особи и гости като например Зографското глаголическо евангелие, подарено от зографци в 1860 г. на император Александър II.”

За практиката на Москва в по-ново време ПГУ научава от своя СС „БЛАГОЕВ“ – монах Натанаил. В едно пространно донесение за обиколките си из манастирите на Света гора през пролетта на 1979 г. той съобщава какво е научил от монаси в руския манастир „Св. Панталеймон“. Секретният сътрудник на КИР разбира, че игуменът на манастира архимандрит Авел си е заминал в Съветския съюз и няма да се връща, защото си е свършил работата и сега щели да го издигат за владика. Източникът на тази информация е архимандрит Михаил от руския манастир. Авел е бил изпратен от Съветската власт да обере манастира, но за да не се разбере никога какво точно се изнася, преди да дойде той нарочни хора подпалили манастира, а при пожар никой с точност не може да каже какво е изгоряло.

Когато в Света гора пристига руският патриарх Пимен, той носи със себе си багаж на братята в 300 куфара, които на връщане са предвидливо напълнени с ценности от манастира. Пред патриарха в Русия отец Авел заявява, че монасите в манастира са

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 16 Май 2013 17:14

революционери против съветската власт. Монасите са засегнати от обвиненията и пишат до Патриаршията, че не са имали намерение да скъсват общението си с нея и са съгласи да се върнат в Родината да бъдат съдени за това, в което отец Авел ги е обвинил, но в негово присъствие. Не получават отговор. Случилото се в руската света обител става известно и на останалите манастири на Атон и дълго време е предмет на разговори.

СС „БЛАГОЕВ“ посочва, че именно тази руска история е дала повод на някои монаси и цивилни лица да говорят, че и „ние българите сме били същите като отец Авел и руснаците, нарочно сме запалили манастира, та по същия начин да се изнесат ценностите.“ Трябва да се има предвид, че през 1976 г. в Зографският манастир възниква пожар, при който изгаря цялото южно крило. При пожара загива най-старият зографски монах Натанаил. Разузнаването не предприема никакви мерки при този случаи, а през цялото време се интересува да разбере къде е манастирското съкровище, за което е знаел загиналия Натанаил.

КИР планира „връщане“ на най-големите български ценности в НРБ

През 1981 г., когато се чества 1300 години от създаването на българската държава, културно-историческото разузнаване си поставя за цел в специална дългосрочна програма до 1985 г. да подпомага „решаването на стратегическите цели на XII конгрес на БКП за класово-патриотичното и интернационално възпитание на трудещите се в нашата страна и за морално-политическо единство на народа“. За постигане на тази цел КИР на първо място планира следното амбициозно мероприятие:

„Издирване и връщане на наша територия на най-ценните исторически и културни паметници на развитието на нашата държава и народ, които по категоричен начин да опровергават фалшифицирането и опитите да се ограбва нашето културно-историческо наследство.“

Три месеца по-късно председателят на КИК и на Междуведомствената комисия за издирване и опазване на паметниците на култура в чужбина Людмила Живкова внезапно почива. Тя няма да може да се докосне до цел №1 в „издирването и връщането в страната на най-ценните паметници“ – оригинала на Паисиевата история.

Началото на плановете за операция „МАРАТОН”

На 30 октомври 1981 г. зам.-началникът на отдел 14 в ПГУ полк. Христо Маринчев за първи път извежда идеята за кражбата на „История славянобългарска” чрез операция под кодово име „МАРАТОН”.

Като основен мотив обаче не е посочено, че съществува заплаха за смяна на българския характер на обителта или че книгата е заплашена от кражба, а се лансира нещо далеч по-прозаично: КИР вече е създадо предпоставки за изземване на архивни документи и книги като се подменят с автентични копия. Ето и пълния текст на предложението на „мозъка” на операция „МАРАТОН”:

„През последните няколко години бяха проведени успешни агентурно-оперативни мероприятия за извършване на фотодокументация на наличните архиви и исторически документи, намиращи се в „Зограф”. Придобити са повече от 150 000 черно-бели кадъра в това число и около 1000 цветни диапозитиви и негативни кадъра, които понастоящем се обработват и картотекират. Наред с това братството беше попълнено с нови монаси,

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 16 Май 2013 17:14

които понастоящем са 12 души.

С наличния сътруднически апарат са създадени предпоставки за изземване на архивни документи и книги като се подменят с автентични копия.

Провеждането на тези мероприятия е целесъобразно да става на етапи. В първия етап трябва да се изпратят специалисти СС, които да прегледат оригиналите и вземат частици за изработване на химически състав на хартията с цел изготвяне на копия. Наред с това да се утвърди канал за пренасянето на образците и копията. През втория етап да се проведе операция за подмяна на оригиналите с изработените копия.

На първо време обект на операцията следва да бъде оригинала на „История славянобългарска”, славянски ръкописи и някои други ценни документи (хрисовули и др.)

За успешното провеждане на операцията ще се използват намиращите се в Зографския манастир СС „ХАДЖИЕВ”, „РУСЕВ” и „БЛАГОЕВ” и специалистите СС „ЕГОРОВ” и „ПЕТРОВ”. Освен тях ще бъдат използвани някои сътрудници на Генералното консулство в Солун.

Предлагам: Да се проведе операция под кодово название „МАРАТОН” за изземване на документи и ценни исторически образци (хрисовули), славянски ръкописи и други.”

Малко по-късно Маринчев сам се убеждава в благоприятните условия за операцията като лично посещава „ЦИТАДЕЛА”. „Считам, че сегашната обстановка в Гърция е благоприятна за работа, за разрешаване на редица оперативни задачи в това число и изземване на ценности от Зографския манастир”, пише той в отчета си от задграничната командировка. В Гърция вече са проведени парламентарните избори, на които печели левицата. По думите му „за първи път в Гърция свободно манифестираат комунисти, бивши партизани и социалисти”.

В следващите две години Маринчев работи по подготовката на копието (в архивите на

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 16 Май 2013 17:14

КИР липсва сведени за това). По всяка вероятност този първи етап отнема повече време. Няма данни, които да показват, че преди този случай КИР се занимава с изработването на подобни фалшиви дубликати на други старинни ръкописи. В края на 1982 г. Маринчев посещава за пореден път в Зографския манастир. В отчета за командировката си отбелязва само, че „от 13 до 26 ноември т. г. бях командировка в Гърция, където освен задачите по линията на прикритието изпълних и оперативни по разработка „ЦИТАДЕЛА” и операция „МАРАТОН”. Уточнява, че в манастира „работих отделно в библиотеката по операция „МАРАТОН”. Не става ясно дали тогава или преди това е извършено заснемане оригинала на Паисиевата история, и от кого. Но това не е най-важното.

СЛЕДВА: Кой е полк. Христо Маринчев – „мозъкът” на операцията за кражбата на Паисиевата история.